

pedam, nec perticam, nec aliam quamvis majorem ulnam adhibet, qui spatium modicum dimittitur. Aequae certe ridentur ad metientem agros palmis, quam ad metientem angusta quaevis decempeda. Haec dicta sint in hominum obsequium, quibus apprime cordi est Mexicanae amplitudinis gloria. Caetera quidem, ut veritatem sancte colere primum mihi est institutum; nihil admodum gravabor; a benevolo quoque appellatus, vel expendere ad perspicuitatis terminos, quae in meo scripto sint obscura; vel omnino errores, quos ab infirma mortalitate admiserim, recantare.

XAVERIUS RIVERUS.

T Arascorum olim regnum, Mexicano finitimum, vastissima regio est, multis nominibus dives, amoenaque, ac fertilis ad prodigium. Hodie principem habet urbem Vallisoletum, inter amplissimas in Novohispanis quam Antonius Mendoza, ex Hispaniae Proceribus, primus Mexicanorum Praetor a fundamentis erexit; eidemque id nominis indidit, quoniam tum ab amplitudine, ac figura vallis, tum a corona montium, qui vallem claudunt, tum etiam ab intersecante, irriganteque vallem flumine, Vallisoletum in Vaccaeis praesentari sibi videbatur. Sedes illa est Michoacanensium Pontificum, elegans aedificiis, vicens commercii, multis ornata emblematis, antiquo plumariorum more vermiculatis; cujus artis postrema vestigia aetate nostra in Taraschis florebant. In hac urbe natus est nobilissimus Parentibus Xaverius Riverus tertio Nonas Decembres, anno 1729. Non is certe fuit Riverus, qui vel docendi peritia, vel regendi prudentia, vel dicendi facundia excelleret; non etiam ex iis, qui praeclaris in rempublicam gestis magnum nomen posteritati relinquunt. Enimvero, tametsi vir iste sibi uni natus videretur; ut tamen varia virtutis genera sunt in domo Domini, ad Sanctimoniae portenta sine dubio

annumerandus est; ad eos nimirum, qui luto mortalitatis concretam massam nihil fere sapiunt; qui acceptam in sacro fonte innocentiam, multitudine virtutum exornant, et in sepulchrum illibatam inferunt; qui obscuro in silentio, et privata vita, Numinis amori vacant, et Divina quasi patientes, ab humanis omnibus abalienati conspiciuntur. Nec enim quia demissus Alexius in obscura veluti specu subter domesticam scalam delituit, nemini cognitus, nec ullo facinore in bonum animorum famosus; minus idcirco ab Ecclesia colitur, quam Antonii, et Xaverii, tot sudoribus de Christiana Republica benemeriti. Riverus in prima aetate infirmam pueritiae mentem nihil sapiebat: jam enim ab illis vitae primordiis quasi Divino privilegio ad Sanctimoniam maturatus, advertisse videbatur animum in praecelsam virtutum magnitudinem. Nihil sordidum, aut levitate dedecens, aut minus recte gestum in hoc puero deprehenderes; quin ab animo religionibus mirifice dedito, futuram ejusdem virtutum eminentiam facile omnes conjiciebant. Fuit inter aequales, tametsi jucundus omnibus, et praecipuus affabili demissione, semper tamen digito notatus; quoniam morum ejus dignitas nimium quantum abhorrebat a mendacio, et puerilibus oblectamentis, quibus ea solet aetas quamlibetissime tempus consumere. Ad elementarios adlectus, totos illico adhibuit conatus, ut ea, quae imperabatur, condisceret; ac mirabantur Magistri navitatem, qua totus erat in mente, atque

atque animo excolendo: illa enim pia monita, quae legi solent in libris pro puerorum institutione adhibitis, nihil exequi cunctabatur. Immissus a Parentibus Mexicum, in alumnorum Divi Ildephonsi Seminario dedit operam Latinae linguae, ac philosophicis artibus, in iis quidem proficiens inter primos, potissimum vero scientia morum excellens, quam sibi metam ab litteris attingendam proposuisse videbatur. Modestam ejus gravitatem condiscipuli suspiciebant; et jucundi erat spectaculi, supparet adolescentes conspiceret, qui, viso illo, statim ad verba, et opera Christiano viro digna deflecterent. Magistri vero, quibus omnia perpendentibus maturiori consilio, instar portenti erat, in aetatis lubricae periculis tanta innocentia, tanta morum dignitas, et vita maximopere castigata; singularem juveni benevolentiam tribuebant, ejusque ad virtutis eminentiam conatus omni ope prosequerentur. Et quidem Nicolaus Peza, vir a nobis alibi laudatus ab spectatissima probitate, (quo Doctore, philosophica studia Riverus attigit) sibi gratulabatur inprimis, quod talem habuisset auditorem, litteraria gloria inter praecipuos, et laudabiliiori Sanctorum scientia certe in paucis numerandum.

Exacto cursu philosophico, ad Jesuitas adscribi cum postulasset, nihil distulit summus Provinciae Magistratus annuere petitioni; ejus vero Mater, cui maxima voluptas erat, quod charissimus filius obsequio Numinis in religioso claustrum consecraretur; ante tamen quam mundo nun-

nuntium ille daret, ipsum dies aliquot habere secum desideravit. Proinde nuntianti per litteras Rivero, se ad Socios adlectum, jamque prope in tirocinium contendere, nisi per eam staret; imperavit illa, ut sibi, et cognationi postremum vale dicturus, tantisper in patriam remearet. Hic juvenis maximopere agitari, atque inter vota confestim recedendi a mundanis illecebris, et debitam Matri obedientiam, incredibili cruciatu fluctuare: quod cum alumnorum Rector intellexisset, ad se vocatum interrogavit, quidnam esset, quod vereretur, ejusmodi officium imprimis justum suavissimae Matri praestare? Cui pius adolescens: *Hoc, ait, iter in patriam formidini mihi est, ne forte refrigescant vota, et proposita, quibus ardeo, declinandi mundana pericula; et hinc ne saluti aeternae impedimentum apponam; quam meam salutem inde pendere existimo, si Deo vocanti obtemperem. et sanctum consilium nihil procrastinem.* Confirmavit Rector afflictum juvenem; jussit tamen, ut nihil omnino timeret, nec parumper differre propositum in Matris obsequium dubitaret. Obedivit illico, ut erat indole ad acquiescendum consiliis admodum facili; sed Matre salutata non modicis debiti amoris, venerationisque significationibus, tirocinium in patria videbatur inchoasse: nam quo toto tempore in ea duravit, nihil concessit humanitatis affectibus, nihil indulgit curiositati, nihil etiam consuetudini familiari cognatorum, aut amicorum. Antemeridiani temporis magnam partem in consueta vul-

vultus modestia conspiciebatur ad sacras Aedes; a quibus recta contendebat in domum Sacerdotis, cujus eximiae sanctitatis opinio per urbem totam inoleverat, et qui majorem diei partem Divinis dabat lectionibus, precationibusque in domestico silentio. Tanti viri captavit Riverus consuetudinem, quam sibi salutarem minime dubitabat; et cum eo, quidquid otii supererat, sanctissime insumebat. Obtento demum a Matre comiteu, primam iniit religiosae vitae palaestram Idibus Martiis, anno 1749, aetatis ejus currente vigesimo. Nactus est primi sui temporis in sacra militia ducem Josephum Bellidum, tum Novitiorum Magistrum, quem alibi descripsimus virum solemem, et juventutis instituendae scientia laudatissimum. Et statim a primis diebus tiro visus est in summam perfectionis altitudinem devenisse: nam praeter motus animi sedatissimos, et mirifice demissam ad omnes affabilitatem, is erat in amore Numinis, ut omnino verbum ab ejus ore non excideret, quod latentis flammae non esset indicium. Deo plenus erat, Deum tota die cogitabat, Deum anhelabat; et sive in sacello, sive in triclinio esset, sive constituto tempore cum Sociis colloqueretur, sive solus per deambulacra iret, sive alio vocaretur ex domestica disciplina; totus in Divina intentus, pene ab sensibus alienatus comparebat. Promptus quidem erat ad omnia tirocinii munia; sed urgente Divinae charitatis aestu; ita semper a corpore quasi abstractus videbatur, ut propemodum, quid ageret, ipse

ipse non sentiret. Quare timeri coeptum est, ne vel a potestate mentis perpetuo abiret, vel bardus, et stupidus fieret, vel saltem ad Societatis munera futurus esset inutilis: et hinc, ut olim Divo Aloysio Divina flamma aestuanti, Rivero Bellidus imperavit, ut mentem a Deo averteret; ipsumque assidue immittebat in domesticum hortum, ubi delassatum caput ab altitudine cogitationis desisteret. Sed frustra jubent homines adversus Divina consilia! Ipse amoenioris coeli haustus, et pulchra soli viriditas, et florum odor, et varietas, Riverum vehementissime rapiebant in Factoris omnium cogitationem; et sublimius ad coelestia volabat animus, in ea requiescens jucunda solitudine. His cognitis, Provinciae Moderator fere decreverat ab Sociorum albo Riverum expungere, quem plane crediderat a capitis debilitate nihil futurum idoneum ad Societatis ministeria; et posse in paterna domo liberius quaerere solitudinem, et vitam coelestibus dignam, genio indulgens, instituere. Sed in tirocinium cum venisset, ac vocatum ad se Riverum pluribus tentasset; eximias ejus a natura dotes, amabilem consuetudinem, insignem animi demissionem, et maturum in omnibus judicium demiratus est. Collatis praeterea cum Bellido consiliis, hic aperte dixit: *Equidem auctor sum, neutiquam dimitti Riverum, qui, quanquam caetera foret ineptus ad obeunda munia, quae sunt Societatis, maneat tamen apud nos in perfectissimum sanctitatis exemplar.* Hac igitur sedata procella, ferventis-

tissimus adolescens nihil cessans a Divinis amoribus, tirocinii biennium confecit, et trium votorum sacramento semet Numini hostiam, ingenti perfusus gaudio, immolavit.

A tirocinio stadium ingressus litterarum, nihil non tentavit, ut ea compararet doctrinae ornamenta, quibus posset olim ex Societatis more saluti animorum intendere. Nulla erat in humanis causa, quae Riverum impediret, quominus litteris daret horas ex domestica consuetudine destinatas; nec eo quidem tempore voluntarieolvebat animum ad coelestia, nisi fervidam aliquam, et brevem precationem raptim emitteret. Sed nimirum facilius a contagione corporis, quam a Numinis cogitatione avelli poterat, et saepius, reserato codice, cui studebat, inviti mens rapiebatur ad Divina, nec modico tempore, nihil humana intelligens, in eo statu perseverabat. Nihilo tamen secius, ut alias erat aperta mente, nunquam non meruit Magistrorum laudem, quoties consueta fecit doctrinae pericula; et suo tandem tempore solemnem quatuor votorum Professionem obtinuit. In Divorum Petri, et Pauli Collegio, ubi magnus erat Sociorum adolescentium numerus, qui Theologiae dabant operam: quadriennium vixit Riverus, quasi ad Thebaidis esset solitarios. Nihil ad illum tot juvenum ibi congregatorum strepitus, quibus erat aetas florida, et plerisque vividum ingenium; nihil etiam ea, quae domi, nedum quae in urbe contingerent. Ejus vocem nemo fere audiebat, nisi tempore colloquii desti-

destinato; et tum insigni erat temperantia, et maximopere parcus lingua utebatur, quasi prius animo ponderaret verba singula, quam ipsis daret facultatem in alienas aures veniendi; nec libenter ad colloquia descendebat, quae rem Divinam non saperent. Ipsius autem oculos, profecto nescimus, an unquam quis conspexerit: nam assiduo usu nihil in humanis intuendi, semper humi fixos, et propemodum clausos habebat oculos, etiam in sermonibus familiaribus apud eos, quibuscum illi erat intima necessitudo. Sed quod mirum est maxime, nemo erat unus in tanta Sociorum juvenum multitudine, qui affirmaret, reum fuisse unquam Riverum in aliquam ex Societatis legibus, vel ex iis, quae non tanti momenti habebantur. A Numine ad litteras, a litteris ad Numen suavissima reciprocatione cum ferretur; nemini molestus, omnibus affabilis, uni sibi despectus, et timore Dei offendendi semper cruciatus, atque incredibiliter pavidus, diem totum sanctissime transigebat. Quae mirabilis vitae ratio magnam illi et venerationem universorum, et benevolentiam conciliavit: cum omnes in ipso intuerentur juvenem demississimum, affatim probum, et undequaque amabilem; nec praeterea censorem importunum, aut accusatorem timerent. Et qualem hoc loco Riverum describimus, talis duravit ad postremum usque spiritum, nihil prorsus moribus immutatis; nisi quod postremis temporibus ab ipsa virtutum diuturnitate facilior in semet dominabatur, et a mirabili constantia firmio-

miorem omnium venerationem sibi comparaverat. Biennium abruptit Theologiae curriculum, designatus elementorum grammaticae Magister ad Angelopolitanos; quo in munere magis videbatur intentus ad puerorum mores, quam ad mentes informandas; quanquam hac etiam parte non mediocriter industrius officio satisfecerit. Sacris initiandus ordinibus, nulla non adornavit religione, ac virtute purissimum animum ad praecelsam dignitatem: et quo die mire ad modestiam compositus, et fide plenus, primo libavit Divinam Hostiam; torrente coelestium voluptatum, quibus nullum est comparandum humanum gaudium, inundavit. A qua modesta gravitate, ac religiosissima fide cum nunquam defecisset in sacro quotidie celebrando, atque in Ara videretur quasi ereptus a sensibus; facilis est conjectura, pari etiam suavitate supra mortales delicias quotidie fuisse a coelo donatum.

Statim a Teologico cursu Angelopolim jubetur contendere, ut annum ageret, qui de more Sociorum Tertius Probationis appellabatur. Et hic Riverus quasi viri religiosi virtutes, et Societatis disciplinam nihil hactenus didicisset, totum se ad Novitiorum instituta composuit; et abunde nactus est otium, quo Divinas meditationes ad arbitrium produceret. Vocatus inde Mexicum, in Divi Gregorii Collegio designatur Operarius; cujus Collegii praecipuam institutionem alibi demonstravimus in bonum fuisse indigenarum, qui a priscis Mexicanis genus tra-

trahebant; quorum propterea linguam, opus erat, Socios condiscere, qui ad labores in eo Collegio destinabantur. Aequè paratus ad munia quaelibet Riverus, nihil sane omisit, ut Minister idoneus efficeretur; nec recusabat hinc, atque hinc pro sacris confessionibus excipiendis vagari, tametsi naturam suam huic operae minime accommodatam intelligebat. Et videtur haec hominis obedientia coelo rata fuisse: quaedam enim die jussus contendere in moribundi auxilium, ejus animi bono creditus est fere miraculo consuluisse. Non postularat Sacerdotis ministerium infirmus; qui sive delirus esset, ac prorsus emota mente, sive perperam desperaret aeternae suae salutis; antea vitae aperire scelera omnino negabat, et malle se, aiebat, ad stygias furias detrudi. Plures ante Riverum Sacerdotes, cum urgeret cognatos misericordia, in hoc proposito perseverantem convenerant; omnes tamen, re infecta, decesserant. Id, intranti domum, Rivero cum nuntiaretur, modicum aquae petiit, in quam Divi Ignatii numisma injecit, eamque implorato ejusdem Divi nomine, ac certis religionibus consecratam, aegrotando potendam dedit; atque illico in verborum suavitate mentionem cum injiceret de conscientia expianda sacris confessionibus; nulla jam mora, qui obstinaverat animo non aperire crimina, ingenti dolore cuncta patefecit, atque ab eo tempore, mirantibus omnibus, alia omnia, quam antea, cogitavit. Sed tametsi Riverus nihil, quod in sua esset potestate, non effi-

efficeret, ut bono publico suam operam exhiberet; nunquam tamen deponere potuit quamdam animi parvitatem, in quam a conscientia scrupulis admodum perturbata devenerat. Et hinc si de re quavis illum consuleres; aut plane non audebat consilium suum patefacere, aut nunquam satis explicare doctrinam poterat, quae certe abundabat. Accedentes ad se in sacro subsellio diutissime retinebat, ac supra modum fatigabat; et ipse interea cum ab longissimo judicio exurgeret, quamplurimis aculeis pungebatur, et vehementissime cruciabatur, sine fine volvens animo, num satis interrogasset, quae reus ultro non expromserat? num ex merito judicasset, culpam remittendam? num idoneam poenam injunxisset? num Sacramenti honori consulisset? Quare censuit Provinciae Magistratus, removendum ab onere tanto Riverum, cui vires habebat, animo, et doctrinae impares; ipsumque in Mexicano puerorum Seminario, qui grammaticae studebant, Praefectum constituit. Munus adivit obedientissimus Riverus, ea plenus cogitatione: Reipublicae maximi interesse puerorum institutionem; et hanc ex mente Lojolae curam esse debere Sociorum potissimam. Et quidem quod ad navitatem attingit in studio pietatis promovendo, nullus erat Rivero accommodatior: nam et se se pueris praestabat vitae inculpatae perfectissimum exemplar; et Deiparae laudes assidue praedicabat, ejusque religiones verbo, et opere propagare nunquam cessabat; et suavissime cohortabatur,
ut

ut bonos mores arriperent, ut saepius crimina expiarent, ut coelesti dape se reficerent; et libentius humana facilitate, ut ad filios, quam aut minis, aut supercilio, ut ad servos, utebatur; et quidquid exigeret, precanti erat, quam imperanti similior. Deerat illi tamen expedita quaedam loquendi, et agendi, et regendi facultas, et mundi rerum peritia, et sagax in officio prudentia, non ea, quae aulicorum, sed quae sapientis est, et quae tanti habetur ad informandos adolescentes; quorum non omnes ad claustrum silentium vocabit Deus; et qui postmodum in mundano theatro inexperti comparebunt, et pluries labentur, quia non didicerunt olim offendicula declinare. Ac profecto Riverus ad omnia timidus, atque innumeris conscientiae perturbationibus cruciatus, alumnos edocere id non poterat, quod edocendos esse illos, quibus in media Reipublicae luce vivendum est, inculcabat his verbis Quintilianus: *Assuescat jam a tenero non reformidare homines, neque illa solitaria, et velut umbratili vita pallescere.*

Igitur ab hoc etiam avocatus munere, in Collegii Divorum Petri, et Pauli suburbanum immittitur; ubi nullo gravis aliorum regimine, vitam agere posset aliquanto tranquillior. Et certe visus est in illo ab humanis omnibus recessu ferventius intendere Divinis meditationibus, et nullam non occupare diei partem in rebus, quae coelestia saperent. Domesticam Collegiorum disciplinam nihil ruri immutavit;

et

et consuetas religiones non modo constantissime retinuit, sed quoniam ab aliis curis erat feriatus, adaugendas existimavit. Raro videres illum domo exire, nisi ut modice deambaret valetudinis causa; tum autem ea per campos ibat oculorum modestia, et totius corporis dignitate, quasi ubique praesentem Jesum Eucharisticum adoraret: nam ubilibet ejus corpus ageret, ipsius animus a profunda Dei cogitatione non cessabat. Et hoc praesertim tempore fuit manifestum, Riverum esse virum oppido singularem; cui nullum penitus erat in humanis oblectamentum; quem ut ut curiose rimareris, nullam ejus propensionem agnosceres vel ad innocentes mortalium delicias. Utilem vero esse rusticanis hanc suam in suburbano commorationem, totis conatibus procuravit: eos enim, qui diurnam operam dabant praedii sudoribus, noctu consuevit in domestico Templo congregare; cum iis alternatim Marianos calculos numerabat; novendialibus precationibus ante aliquot solemnia; pluribusque aliis religionibus eosdem excoli, praeiens ipse exemplis, adnitebatur; elata ipse voce codicem aliquem de Divinis rebus apud illos legebat; nihil denique non movebat, ut vitam Christiano dignam, eamque perfectissimam, instituerent. Nec modici erant fructus a ferventissimi viri sermonibus, et exemplis, cui praestabant omnes eam venerationem, tanquam esset Angelus e coelo delapsus; et quem non alio, nisi Sancti, nomine assueverant appellare. Unde memoratum a nobis Bellidi effa-

P. III.

B

tum

tum confirmavit eventus: *Riverum, si non aliter, futurum certe utilem in Sociis ab insigni viae sanctimonia.*

In his egerat fere lustrum, cum jubetur Mexicum festinare, in Sociorum omnium comitatu ad Italiam transducendus. Nuntium accepit nihil aut conterritus, aut minima significatione turbatus; nec enim humani eventus aut gestientem laetitiam, aut incompositum moerorem ab ejus animo extorquebant. In sacrarium e vestigio cum recessisset, ibique diu immotus Deum adorasset; egressus tandem est in consueta oris gravitate, ac praestituto tempore viae se commisit. Fuerat interea praedives quidam, qui motus misericordia, centum unciales argenteos proficiscenti repraesentavit; quos tamen Riverus, postquam benefico viro gratias egit amplissimas, nihil cunctatus est recusare, id aperte causatus: *Velle se ab sola Dei providentia pendere.* Ab immensae viae incommodis, atque inevitabili strepitu, incredibiles habuit aerumnas vir silentii cupidissimus, et qui longo jam tempore assueverat solitudinis tranquillitati. Sed privilegio altissimae sanctitatis, et conjunctionis cum Numine, accidit Rivero quamcommodum, ut nulli humani tumultus Divina meditantem interturbarent. In his meditationibus diem fere totum solus insumebat, perinde ac si navis esset remotissimum sacrarium, ubi nulla mortalium vox audiretur. Ab animi pace nunquam descivit, parcissime verbis usus est, nihil unquam petit, nihil expostulavit, ne-

mini

mini fuit molestus, omnibus affabilem se praestitit, et magnam sui tum apud Socios, tum apud externos admirationem excitavit. Et hoc eodem tenore castigatissimae vitae, tot milliariorum millibus terra, marique superatis, ditio-nem tandem Pontificiam attigit, et Ferrariam immissus est. Ibi quidem ab itineris diuturnis laboribus quievit; sed nihil omnino sui dissimilis, aut latebat in cubiculo, aut Numen in Sacris aedibus precabatur. Palatiorum magnificentia, viridarium amoenitas, mirabiles arcium structurae, idque generis plurima, quae Italiam exornant, atque avidis peregre adeuntium oculis efficiunt pulcherrimam; peregrini Riveri curiositatem nec Ferrariae, nec alibi moverunt; cum sola aeternae patriae oblectamenta cogitaret; neque ad terrena ejusmodi vel oculos libenter verteret, ne punctum temporis ab suavioribus tolleret voluptatibus, quae sibi erant in colloquio cum Superis. Unum in humanis habere solatium videbatur, contubernium, et intimam necessitudinem cum germano fratre, Raimundo Rivero, cujus erat mira naturae suavitas, aperta mentis facilitas, et religiosissima morum dignitas. Ab hoc autem solatio avellere voluit Deus Xaverium Riverum; et quae fuerat una in mortalibus voluptas, patientissimo viro converti in amaram acerbitatem; Raimundus enim biennio natus minor, cum aeger aliquandiu decubisset, nullo autem a Medicis praenuntiato periculo; quadam die repente exclamavit: *Xaveri, opitulare morienti.* Et certe

post modicum temporis animam efflavit. Non se deseruit Xaverius in tanta luctus causa, nec abiit in ejulatus, aliasve significationes doloris, quae vultum gravissimum conturbarent: nec profecto ab ejus ore novisses internam calamitatem, nec fortasse audiisses, fratrem e vivis ereptum; nisi, urgente charitate, saepius precaretur obvios, ut Dei misericordiae Raimundum commendarent. Caetera quidem in consueto Divinae meditationis perfugio requievit; et quali fuerat vultu in fratris contubernio, tali duravit in omnimoda solitudine. Sed perpetua non fuit ejus commoratio Ferrariae, cujus coelum illi erat minime salubre; proindeque Bononiam ab Superioribus appellatur, ubi extremos posuit vitae annos in maxima sanctitatis opinione.

Post Societatis eversionem, in communione vixit cognati cujusdam, qui vir gravissimus, atque apprime probus erat; senio tamen morosus, et natura totus alius ab Riveri mansuetudine. Qui cognatus cum morti jam proximus alterum optasset contubernalem; Riverus diversorium sibi quaesivit, quod re, ac voluntate pauperem, atque humana omnia contemnentem deceret. Ac sane invenit, quale desiderare poterat, qui habebat in charissimis parvifieri, et suos animi motus aliena intolerantia domare: commoratus enim est in domo cujusdam foeminae, quae cum esset eo imperiosior, quo Riverus demissior, mille modis exercuit peregrini patientiam. Objurgabat hominem, quod cubitum ire paululum cunctaretur, atque a coe-

na

na in cubiculo solus oleum consumeret. Ille vero mitissimis verbis respondebat: *A me autem tibi erit olei pretium, quod consumpsero.* Neque tamen haec mira suavitas, qua semper excipiebat sibi loquentem, evincere poterat, ut aliquando manus daret mulieris imperiosa morositas. Quot ab illa aerumnas habuerit Riverus, uni patuit supremo Cordium scrutatori, cui nulla est humanorum arcana cogitatio; sed ab ore patientissimi viri altissimum erat de rebus ejusmodi silentium. Plura intellexit ejusdem foeminae filia, testis domestica; quae cum Matrem recens defunctam postmodum defleret, nihil gravabatur asserere: *Octo duntaxat diebus Rivero superstitem illam fuisse, a qua tot patientiae argumenta demississimo viro contigerant.* Vitae rationem, quam instituit ab extincta Societate, nunquam satis demirari potuimus: vivebat enim in urbe frequentissima, quasi homines nusquam essent; nec praeter domesticos agebat, nisi cum convenis; nec visitabat, nisi aut beneficos in animi grati signum, aut charitatis nomine infirmos; nec longius detinebatur, nisi in templis. Per vias urbis ambulabat, quasi per Lybiae deserta; et juxta illum transire poterat, quin te certe saluaret, nisi loquentem a voce cognosceret: ibat enim semper oculis humi defixis, vultu ad modestam affabilitatem composito, lento gradu, et corpore toto religiosam dignitatem respirans, et coelestium intentus cogitationi. Superest adhuc scriptum ejus autographum, in quo legitur hora-

B 3

rum

rum distributio ultro sibi praefinita. Mane statim a lecto dabat horam Divinis commentationibus, et fervidis precationibus, quas terminabat Angelica salutatio quinquagies repetita: binas insequentes horas in sacris durabat aedibus, ubi et Missam ingenti pietate peragebat, et gratias Numini longiusculus referebat, et pluribus inde vacabat religionibus pro poenarum remissione sibi comparanda, et postremo solvebat eam pensi Sacerdotalis partem, cui tempus antemeridianum ex Ecclesiae consuetudine designatur: ab his horam implebant usus domestici, ac Divinae lectiones: alteram studium de scientia morum, aut de imperatis caerimoniis in Sacro peragendo: sesquialteram in templo iterum consumebat, ubi Sacris dum intererat uni ex alio, Marianos globulos, ut mane fecerat, numerabat, aliasque precationes, quibus delectabatur fere innumeris, exolvebat: horae dimidium ante prandium in conscientiae arcana inquirebat, et quod reliquum esset, scripturae intendeat: binas horas frugi refectio, et meridiationi concedebat: sesquihoram reliquo pensi Sacerdotalis: binas alteras adorationi Numinis Eucharistici, modicae deambulationi, charitati ad infirmos: ab his totam alteram coelestium meditationibus in templo, quod a mortaliu strepitu remotum esset: domi denique fere duas alteras precationibus, in quibus tertio erat quinquagenaria Deiparae salutatio, Divinis iterum lectionibus, et novae inquisitioni in sua dicta, et facta, et cogitata. Quam tempo-

ris distributionem, si horam exceperis ad Aram faciendi, quam aliquando immutare consuevit (fortasse jussus ab aedituo, ut commodius posset ad arbitrium fervorem protrahere) caetera quidem religiosissimus observavit. Et facile argumentaberis, nihil fuisse subcisivi temporis, quod in humanis consumeret; ac pene mortalem non videri, cujus ea erat constantissima intentio in coelestibus animo volvendis, nihil interrupta cum Superis consuetudine. Habuit postremis vitae annis contubernalem Michaellem Gadeam, probitatis eximiae Sacerdotem, quo et cognato, et virtutum similitudine sibi conjuncto, familiariter utebatur; ut tamen olim charissimo germano, ita nunc familiari, et cognato Deus illum carere constituit: Gadea enim brevi correptus febrī, Riverum in solitudine, ac luctu reliquit. Modico tamen haec tempore: nam Riverus ipse, tentatus jam pridem valetudine, coepit in pejus ruere, sensim destitutus viribus, cruciari doloribus, nec levia dare indicia proximi ad aeternitatem itineris. Non latebat benevolos Riveri cives, incommode illum tot annos diversatum fuisse; postremae vero infirmitatis tempore, si maneret eodem, incommodissime futurum valetudinis administris, nec ea facile posse ipsi praestari officia, quae solent morientibus. Quare collatis consiliis, transferri aegrotum in aliam domum decernunt; et mirabili charitate, pro qua gratias agere nunquam ille intermittebat, nihil reliqui faciunt, quo posset in eo morbi statu sublevari. Sed

paulo post ingravescente malo, munitur extremis religionibus; et qui vitam a puero exegerat in perpetuis conscientiae fluctuationibus, et magno salutis metu; plenus fiducia, et suavissima tranquillitate a mortalibus abit XIII. Kalendarum Martias, anno 1787., cum aetatis aegeret octavum supra quinquagesimum. Justa illi persoluta sunt in Divae Mariae Magdalenae Templo, quae Paroecia est in Bononiensibus; et plures aliquid postularunt ex vilissimis ab ipso relictis, tanquam pretiosum hominis Deo chari monumentum.

Inter plures, quibus enituit virtutibus Xaverius Riverus, non facile dixeris, quae primas tulerit. Quam innocentiam infans accepit in sacro fonte, puer, adolescens, vir, exornavit ingenti virtutum incremento; et communis erat omnium opinio, nunquam animum maculasse gravi crimine, nec etiam levi, quod omnino conscius admiserit; proindeque Sacramentalis expiationis materiam non satis inveniri, cum ille maxima significatione doloris errata sua in sacro subsellio deponeret. Religio pariter, et pietas, quae puerum effecere mirabilem, cum eo adolevere, ipsumque ad ultimam animam comitatae sunt. Nicolaus Peza, Magister ejus in philosophicis, cum, exacto curriculo, iudicium publicum, ut mos erat, de auditorum profectu litterario diceret; Xaverium Riverum in haec luculentissima verba laudavit: *Nullum huic locum damus in auditoribus, ne videamur afficere injuria probatissimum juvenem, qui ab aperta*
mentis

mentis claritate potius fuit nobis Collega in Magisterio. Ipse tamen Riverus vilissime de se opinabatur; et hinc subrusticus ille timor, quoties opus ei fuit vel consueta in Sociis pericula subire, vel e suggestu dicere, vel etiam loqui apud eos, quibuscum non egerat longa consuetudine. Verba elationis tam procul ab ejus ore aberant, quam ab ejus animo iudicium propriae excellentiae. Gratus animus, et beneficii memor, qui nobilium animarum individuus est comes, inter praecipuas erat Riveri virtutes. Quidquid officii vel levissimi praestares, in maximis beneficiis numerabat; nec ulla, quibus tibi rependeret, satis esse verba existimabat; nec ullo unquam tempore officium illud ab ejus memoria excidebat. Fato jam proximus, familiarem quemdam intermortuis vocibus, et pene nutibus precatus est, ut quibusdam loco remotis, qui benefici sibi fuerant, iterum, atque iterum suo nomine gratias referret. Plura diximus de insigni modestia, qua semper cautus oculos custodivit; subnectemus autem mirabile documentum, cujus vix simile de Divo Aloysio Gonzaga legimus: Riverus nimirum binas illas foeminas, quarum in domo tot annos diversatus est, nunquam vel raptim facie vidit; quod si eas extra domum primum aliquando aspexisset, sine dubio ignorasset, illas esse sibi domesticas, nisi a voce cognosceret. Tanta erat strenuitate in animo sepiendo, ne per aspectum intrarent periculosae imagines, quae virgineum ejus pudorem nunquam corruperunt! Hoc etiam
nomi-

nomine debellavit corpus inedia voluntaria, et ferreis instrumentis, quibus fere semper maceratus pergebat. Debellavit pariter motus animi tanta fortitudine, ut propemodum carere his humanitatis comitibus videretur: et certe, num sciverit irasci, prorsus nemini experientia fuit notum. Inops rerum omnium, quidquid in humanis est, despiciebat; ac facile spoliabatur vestibus, vel maxime sibi necessariis, ut eas miseris largiretur. Obedientiae cultor eximius, in amoribus habuit, imperia Majorum exequi; nihil unquam dubitans, quidquid sibi ab illis juberetur, omnino rem esse rationi consentaneam. Nec id solummodo, cum Magistratus vocem audiret, quem demississima veneratione prosequeretur, et cujus auctoritatem ut a Numine venientem colebat; sed eodem erat obedientiae studio in eos, quos conscientiae arbitros ipse sibi elegerat. Proinde habebatur instar prodigii, quod tantis agigaretur animo ambagibus vir demississimus, cui vox imperantis erat oraculum; et qui nulla tergiversatione obediebat, quidquid vel facere, vel omittere juberetur. Interdum antequam ad aram faceret, Sacerdotem a confessionibus precabatur, ut se audiret timoribus caligine horribiliter immersum; quod si praeciperet ille, non audiret pergere ad hostiam immolandam, continuo Riverus obtemperabat. Quadam die cum dubium fuisset ipsi abortum, quod praecipienti non penitus obediisset; in ejusdem cubiculum contendit, et genuflexus, largissimeque illacrimans, veniam orabat

bat gravissimi, ut credebat ipse, criminis, quod in ejus imperium peccavisset. Aegre obtinuit Sacerdos ille, Riverum ab lacrimis temperare, atque immanem cruciatum deponere, quem in ejus animo timor peccati exsuscitavit. Pietatem in Deiparam, quam primo cum lacte hauserat, incredibiliter fovit toto vitae cursu assiduis commendationibus de meritorum ejusdem Virginis excellentia. Hanc Deiparae flammam in omnium animis excitare, semper habuit in charissimis, ubi ubi commoraretur: atque inde conatus ille celebrandi publice aliquot ejusdem solemnias, tum suis expensis, tum corrogata pecunia. Inter pileum sui usus, et subsutam telam, Mariae Virginis nomen, et Guadalupanam imaginem collocarat; ut in capite semper esset, quod nunquam a corde recedebat. Codicem scripsit accurata navitate de Immaculato Deiparae conceptu; qui tamen codex, ut nimum ille sibi diffidebat, ineditus remansit. Vir primi nominis a probitate, ac doctrina, testatus est apud nos: *Neminem unquam se vidisse, qui Mariano studio Riverum antecelleret.* Sane fuit Riverus vir multis nominibus insignis, et quem Deus per occultos animi cruciatus, et sibi semper constantem demissionem ad altissimam sanctimoniam deduxit.